

SVEA HOVRÄTT
Mark- och miljööverdomstolen
060105

DOM
2020-12-16
Stockholm

Mål nr
M 10335-20

ÖVERKLAGAT AVGÖRANDE

Vänersborgs tingsrätts, mark- och miljödomstolen, dom 2020-09-04 i mål nr M 2022-20, se bilaga A

PARTER

Klagande D H

Ombud: Jur.kand. K-S L

Motpart

Länsstyrelsen i Västra Götalands län
403 40 Göteborg

SAKEN

Föreläggande att återställa åkerholme på fastigheten X i Falköpings kommun

MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLENS DOMSLUT

1. Mark- och miljööverdomstolen ger prövningstillstånd.
2. Med ändring av mark- och miljödomstolens dom upphäver Mark- och miljööverdomstolen Länsstyrelsens i Västra Götalands län beslut den 17 april 2020 i ärende nr 515-34057-2019.

Dok.Id 1658191

Postadress
Box 2290
103 17 Stockholm

Besöksadress
Birger Jarls Torg 16

Telefon
08-561 670 00
08-561 675 50

E-post: svea.hovratt@dom.se
www.svea.se

Telefax

Expeditionstid
måndag – fredag
09:00–16:30

YRKANDEN I MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLEN

D H har yrkat att Mark- och miljööverdomstolen beviljar prövningstillstånd och med ändring av mark- och miljödomstolens dom upphäver Länsstyrelsens i Västra Götalands län föreläggande. Han har också yrkat att Mark- och miljööverdomstolen ska vilandeförklara målet.

UTVECKLING AV TALAN I MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLEN

D H har anfört i huvudsak följande: Han har i efterhand ansökt om dispens från biotopskydd för åkerholmen och ärendet handläggs hos länsstyrelsen. Om dispens beviljas är borttagandet lovligt och det saknas förutsättningar att förelägga honom att återställa holmen. Målet ska vilandeförklaras eftersom det är av synnerlig vikt att frågan om dispens först avgörs.

D H har gett in en kopia på ansökan om dispens.

MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLENS DOMSKÄL

Mark- och miljööverdomstolen finner skäl att ge prövningstillstånd och tar med stöd av 15 och 22 § lagen (1996:242) om domstolsärenden upp målet till omedelbart avgörande utan att länsstyrelsen fått tillfälle att yttra sig.

D H har uppgett att han nu har gett in en ansökan om dispens från biotopskyddet till länsstyrelsen. Det kan i detta fall inte uteslutas att dispens kan komma att beviljas. Föreläggandet om återställande bedöms därför som alltför ingripande. Med ändring av mark- och miljödomstolens dom ska länsstyrelsens föreläggande därför upphävas.

Med denna utgång finns det inte anledning att ta ställning till **D H**s yrkande om vilandeförklaring.

Domen får enligt 5 kap. 5 § lagen (2010:921) om mark- och miljödomstolar inte överklagas.

I avgörandet har deltagit hovrättsråden Henrik Löv och Birgitta Bylund Uddenfeldt (deltog inte i beslutet om prövningstillstånd), tekniska rådet Ingrid Johansson samt hovrättsassessorn Lina Lundgren, referent.

Föredragande har varit Fannie Finnved.

VÄNERSBORGS TINGSRÄTT
Mark- och miljödomstolen

DOM
2020-09-04
meddelad i
Vänerns borg

Mål nr M 2022-20

PARTER

Klagande D H

Motpart

Länstyrelsen i Västra Götalands län
403 40 Göteborg

ÖVERKLAGAT BESLUT

Länstyrelsens i Västra Götalands län beslut den 17 april 2020 i ärende nr
515-34057-2019, se bilaga 1

SAKEN

Föreläggande att återställa biotopskyddad åkerholme på fastigheten X i
Falköpings kommun

DOMSLUT

Mark- och miljödomstolen avslår överklagandet.

YRKANDEN M.M.

D H har yrkat att föreläggandet upphävs och som grund för yrkandet anfört i huvudsak följande.

Länsstyrelsen har inte satt sig in i frågan och inte beskrivet området på ett sätt som stämmer in med vare sig Naturvårdsverkets eller Jordbruksverkets beskrivningar av biotopskyddade åkerholmar. Dessutom har han inte informerats om ärendet och beslutet av myndigheten enligt vad som föreskrivs i förvaltningslagen.

Fastigheten arrenderas av honom sedan år 2017. Innan dess brukades fastigheten av fastighetsägarna, tre syskon i nuvarande 70-80 års ålder. Brukningen fram till 2017 hade huvudfokus på djurproduktionen och mindre på växtodlingen. Hela gårdens areal brukades extensivt sedan början av 2000-talet. Med extensivt menas att åkermarken brukas som betesvall på åker vilket innebär att åkermarken skötts som om det varit betesmark. Brukning av betesvall innebär att skötsel och underhåll av exempelvis dräneringsanläggningar inte är lika avgörande för avkastningen då ingen tyngre bearbetning behöver göras som kräver god bärighet för maskiner. Detta har med tiden medfört att underhåll och skötsel av dräneringsanläggningarna blivit eftersatta. Av just denna anledning har ett mindre område av marken blivit sank och obrukad vilket fått till följd att buskvegetation etablerat sig på en yta av ca 700 m². Eftersom marken endast utnyttjats för bete har det sankta området inte stört arronderingen och brukningen.

Länsstyrelsens beslut anger återställningsskyldighet av ett åkerområde som sedan ett tiotal år tillbaka varit bevuxet med 6-7 yviga buskar. Buskarnas höjd var ca 3-4 m när han tog bort dem vid arrendeperiodens början. Anledningen till att de vuxit upp just inom detta område var att ett så kallat surhål uppkommit inom den tidigare extensivt brukade arealen.

För att kunna använda arrendemarken på X för rationell spannmålsodling behövde dräneringssystemen underhållas och repareras. För att komma åt att

reparera ledningen var han tvungen att ta bort vegetationen som växte mitt över ledningen och byta ut ca 70 meter stamledning. Den igenslammade och trasiga stamledningen befanns helt täppt med slam och rötter från de nu aktuella buskarna när han reparerade dess funktion år 2017. Igentäppningen hade även påverkat dräneringsfunktionen på ett 0,65 ha stort område omkring surhållet. Reparationen och uppröjningen av slyn medförde att åkermarken gick att bruka igen. En god dränering medför flera positiva fördelar för miljön som exempelvis minskning av växtnäringsläckage, packning, bränsleåtgång m. m.

Enligt länsstyrelsens beslut ska en åkerholme återställas som aldrig har funnits enligt hans uppfattning. Han är medveten om att värdefulla biotoper är skyddade enligt svensk lag men detta område har enligt hans mening inga av de bevarandevärden som beskrivs som skyddsvärda i Naturvårdsverkets beskrivning Åkerholme 2014-04-15. Beskrivning och vägledning för biotopen Åkerholme i bilaga 1 till förordningen (1998:1252) om områdesskydd enligt miljöbalken. Vägledningen utgör ett komplement till Handbok 2012:1 Biotopskyddsområden. Det aktuella området stämde inte alls in på den beskrivning och bevarandevärden som anges av Naturvårdsverket.

Området utgör åkermark som de senaste 10-15 åren legat i betesvall med starkt eftersatt underhåll av ett befintligt dräneringssystem som medfört etablering av buskvegetation. Inte heller Jordbruksverkets anvisning angående "Hänsyn till natur- och kulturvärden vid skötsel av jordbruksmark och vid annan markanvändning i jordbruket" (SJVFS 2020:2) stämde in på det aktuella området.

Övrigt

Länsstyrelsen anger i beslutet att han beretts möjlighet att inkomma med synpunkter på ett förslag till beslut 13 januari 2020. Han kan med säkerhet påstå att han inte erhållit någon sådan skrivelse med förslag till beslut. Har brevet skickats med vanlig post kan han bara konstatera att han inte erhållit något meddelande från länsstyrelsen mer än det nu aktuella beslutet daterat 2020-04-07. Han har heller inte fått något meddelande per e-post under perioden 2020-01-10 till 2020-01-21.

Han anser att länsstyrelsen inte kommunicerat ärendet i den ordning som föreskrivs i förvaltningslagen (2017:900) 26 §. Detta har medfört att han inte fått information och därför inte kunnat framföra fakta i ärendet. Länsstyrelsen har beskrivit ärendets hantering i beslutet som tillsänts honom 2020-04-17.

Där framgår att:

- besök har genomförts på er fastighet 2019-09-03. Han är inte fastighetsägare och fastighetsägaren B J har inte fått kännedom om besöket för att kunna informera honom om besöket eller länsstyrelsen om de verkliga förhållandena.
- efter cirka en månad har fastighetsägaren fått en skrivelse angående tillsynsbesöket med möjlighet att yttra sig. Fastighetsägaren kom till honom som arrendator med frågan varefter han utformade ett yttrande som skickades till länsstyrelsen. Yttrandets innehåll framgår av beslutsskrivelsen.
- därefter anger länsstyrelsen att han har fått ett förslag till beslut 2020-01-13 att yttra sig över. Något sådant yttrande har inte nått honom.

Han kan med säkerhet säga att han inte nåtts av beslutsförslaget vare sig brevlades eller per mejl och därför inte heller haft möjlighet att yttra sig. Han har frågat fastighetsägaren som uppger att han inte heller fått något förslag till beslut att yttra sig över.

Länsstyrelsen har bestritt bifall till överklagandet och anført i huvudsak följande. I överklagandet yrkar klaganden att mark- och miljödomstolen ska upphäva länsstyrelsens beslut om att återställa åkerholmen. Detta för att klagande anser att beskrivningen av åkerholmen inte stämmer med vare sig Naturvårdsverkets eller Jordbruksverkets beskrivningar av definitionen på en åkerholme. Länsstyrelsen instämmer inte med klaganden utan tycker att flera punkter talar för att åkerholmen omfattades av bestämmelserna i 7 kap. 11 § miljöbalken. Enligt bilaga 1 till förordning (1998:1252) om områdesskydd enligt miljöbalken m.m. är definitionen på en åkerholme som biotopskyddsområde och som avses i 5 § följande: *En holme av natur- eller kulturmark med en areal av högst 0,5 hektar som omges av åkermark eller kultiverad betesmark.*

I Naturvårdsverkets handbok 2012:1 förs ett resonemang om när skyddet för nyanlagda biotoper inträder. Vissa skydd inträder direkt till exempel vid nyanlagda småvatten, alléer blir oftast skyddade när de uppnått en viss ålder eller en viss storlek och stenrösen först efter cirka ett år. Länsstyrelsen anser att ett område som omges av åkermark och som inte har brukats på minst 18 år på grund av att det var svårbrukat vid uppodlingstillfällena (i detta fall för att det var för blött i området) är en nyanlagd biotop som inhyser de arter och miljöer som gör biotopen värdefull och skyddad. Vilket även flygfoton från de överklagade beslutet ortofoton från 1972 och 1998 visar på.

Klaganden hävdar att länsstyrelsen inte kommunicerat ärendet i den ordning som föreskrivs i förvaltningslagen (2017:900) 26 §. Länsstyrelsen anser sig ha följt förvaltningslagen 25 § angående kommunikation av förslag till föreläggande. Den 13 januari 2020 skickades förslaget till föreläggande ut för kommunikering via mail till klaganden. Inga synpunkter inkom och den 17 april samma år skickades föreläggandet ut till klaganden.

Innan fältbesöket den 3 september 2019 skickades även ett informationsbrev ut till fastighetsägaren för X. I brevet framgick att länsstyrelsen skulle besöka fastigheten samt information om hur man kunde ta kontakt med länsstyrelsen om man hade frågor.

Klaganden har bett Konsult Mark Vatten C-J R att redogöra för mark-och dräneringsförhållanden på fastigheten X i Falköpings kommun. Länsstyrelsen instämmer i att det verkar vara en realistisk beskrivning av vad som kan vara orsaken till att åkerholmen uppkommit. Området är ett naturligt utströmningsområde för mark- och grundvatten vilket leder till att det blir ett "surhål" där. Om området inte avvattnas genom dränering blir området blött och naturvärden uppstår som är förknippade med den fuktiga miljön. Håller man inte markavvattningsanläggningar i skick återgår svackor och utströmningsområden till blöta partier. Det är troligen vad som har inträffat här och även om länsstyrelsen

finner bakgrunden till åkerholmens uppkomst som trovärdig så anser länsstyrelsen fortfarande att det har varit fråga om en biotopskyddad åkerholme.

DOMSKÄL

Frågan om länsstyrelsen haft fog att förelägga D H att återställa en åkerholme förutsätter att det som tagits bort inbegrips i definitionerna av biotopskyddsområden i förordningen (1998:1252) om områdesskydd enligt miljöbalken m.m.

En åkerholme definieras i förordningen om områdesskydd som en holme av natur- eller kulturmark med en areal av högst 0,5 hektar som omges av åkermark eller kultiverad betesmark.

Vidare har Naturvårdsverket gett ut en Beskrivning och vägledning för biotopen åkerholme (2014-04-15). I Naturvårdsverkets vägledning och beskrivning beträffande åkerholmar redogörs bl.a. för holmarnas bevarandevärde och motiv för skydd. Det sägs bl.a. följande. Åkerholmarna är en restbiotop som erbjuder såväl livsmiljö som tillflyktsort för många av de växt- och djurarter som är förekommande i ett öppet jordbrukslandskap. Den variation och mosaik de ger i jordbrukslandskapet har stor betydelse för växt- och djurlivet.

Mot bakgrund av vad som framkommit av utredningen i målet, och då framför allt de flygfoton som visar den aktuella platsen åren 1972, 1998 och 2016, instämmer mark- och miljödomstolen i länsstyrelsens bedömning att det på den aktuella platsen har varit en biotopskyddad åkerholme. Borttagandet har varit olovligt då någon dispens inte meddelats.

Av utredningen i målet framgår att D H den 7 oktober 2019 inkommit med ett yttrande i det aktuella ärendet till länsstyrelsen. Länsstyrelsen har den 13 januari 2020 skickat ut ett förslag till beslut till honom och bifogat en blankett för ansökan om dispens från det generella biotopskyddet. Förslaget till beslut har skickats till den e-postadress som D H uppgett i sitt yttrande.

Länsstyrelsen får därmed anses ha iakttagit sin kommunikationsskyldighet enligt 25 § förvaltningslagen.

Det ovan angivna innebär sammanfattningsvis att länsstyrelsen har haft fog för det överklagade beslutet samt att det inte framkommit skäl för att på formell grund upphäva detsamma. D Hs överklagande ska mot bakgrund av det anförda avslås.

HUR MAN ÖVERKLAGAR, se bilaga 2 (MMD-02)

Överklagande senast den 25 september 2020.

Bodil Svensson

Nils-Göran Nilsson

I domstolens avgörande har deltagit rådmannen Bodil Svensson, ordförande, och tekniska rådet Nils-Göran Nilsson. Föredragande har varit beredningsjuristen Eva Högmark.